

# Expositie 100 jaar Isla op Curaçao (1)

In een drietal artikelen zal ik de tentoonstelling '100 jaar raffinaderij op Curaçao, Isla den Nos Bida' bespreken. Het eerste deel gaat over de opzet en uitvoering ervan, de tentoongestelde sculpturen van Giovanni Abath, en een verloren gegaan monument. Het tweede artikel gaat over de culturele ontwikkeling van Curaçao in de afgelopen 100 jaar en het derde artikel gaat over de sociaaleconomische ontwikkeling, al dan niet beïnvloed door de raffinaderij.

TEKST EN FOTO'S JAN GULMANS



Curator Felix de Rooy (links), projectdirecteur Lida Pandt en projectmanager Marlon Reina (rechts).



Trappenhuis met gedicht van Elis Juliana (in Engels en Papiaments) en plastic 'Konta Historia' van Giovanni Abath.

## 100 jaar Isla

Al bij binnenkomst van het gebouw van de stichting Nationaal Archeologisch en Antropologisch Memory Management (NAAM) ziet de bezoeker dat er iets speciaals aan de hand is. Gekleurde tonnen die als tafel dienstdoen, gele cirkels op de vloer in de vorm van het eiland Curaçao, markante balies, een oude benzinepomp en een opvallend logo 'Curaçao 100 jaar Raffinaderij', ook weer uitgevoerd in cirkels, die olievaten symboliseren. Eenmaal op het binnen terrein aangekomen wordt de bezoeker geconfronteerd met het lijnspel van de architectuur, waarin de lichtblauw gevelde kolommen de symmetrie van de bouwstijl (het Nieuwe Bouwen, architect C.M. Baars, 1914) benadrukken. In de zaaltes en zalen die aan het binnen terrein en op de eerste etage liggen is door een team van deskundigen een chronologisch ingerichte expositie gemaakt, die op mij een verpletterend goede indruk heeft gemaakt. Iedere Curaçaonaër, jong en oud, en iedere andere belangstellende (narrator) moet hier terecht, voor een goed begrip, wellicht meer dan één keer. Naast de expositie in NAAM, dat de MCB-prijs voor 2016 vlak voor kerst mocht ontvangen voor zijn inzet om het cultureel erfgoed in stand te houden, bestaat de viering van het eeuwfeest van de raffinaderij uit een educatief programma, een beeldendekunstshow in het Curaçaose Museum, lezingen over gemeenschapstheater, filmvoorstellingen, een evenement in het Maritiem Museum en een bustour door de Islawijken. 100 jaar 'Isla den Nos Bida' wordt ondersteund door vele sponsors, zoals het Mondriaanfonds, Bank Giro Loterij Fonds, Refineria Isla, Refineria di Kòrsou (RdK), Curoul, Prins Bernhard Cultuurfonds Caribisch Gebied, en andere organisaties uit de financiële sector, handel, industrie en dienstverlening. De bijdragen variëren in grootte, gezien de omvang van de naamsvormelingen op een overzicht in de entreehal.

## Wat er te zien is

Curator Felix de Rooy, die al eerder spraakmakende tentoonstellingen over geschiedenis creëerde, zoals de 'Erfenis van de Slavernij', 'Wit over Zwart', 'de Surinaamse Marroncultuur' en de permanente expositie in Landhuis Savonet over mens en natuur op Curaçao in historisch perspectief, heeft in amper vier maanden met zijn projectgroep

het bijna onmogelijke gepresteerd; het geven van een compleet overzicht van de geschiedenis van de raffinaderij op Curaçao gedurende de 100 jaar van haar bestaan en de daarop geënte economische, sociale en culturele ontwikkeling. Bovendien wordt de mogelijke impact van toekomstscenario's op een heldere en overzichtelijke wijze aanschouwelijk gemaakt. De projectgroep werd onder anderen gevormd door Lida Pandt (projectdirecteur), Marlon Reina, (projectmanager), René Wissink (vormgever), Miriam Sluis (research en teksten), Helma Maduro-Molhuizen (research en foto's) en Kirk Claes (video's en foto's). Vele partners zoals culturele instellingen, dagbladen en architecten waren beschikbaar. Het aanbod in de entreehal bevat alle namen. In zijn op 2 december gehouden openingstoespraak die werd aangehoord door de politieke, industriële en culturele elite van en op Curaçao, benadrukte De Rooy het complexe karakter van de Curaçaose samenleving in zijn zo kenmerkend idioom. 'Kunnen wij de geschiedenis van Curaçao zien als een nooit eindigende 'soap story' of als een interactieve realityshow, waarin wij thans met z'n allen kunnen participeren, gaande van de ene naar de andere spannende episode? De onderlinge onenigheid over identiteit en grote verschillen tussen rijk en arm geven Curaçao een gezicht met twee kanten. Ook de toekomst is hoogst onzeker, maar kan kijken naar wat de Isla in ons leven betekent heeft en mogelijk nog te betekenen zal hebben', zo vat hij nadien zijn speech samen. De expositie is in logisch afgebakende tijdvakken ingedeeld. In drie zaaltes is de historie tot 1914 uitgewerkt, het jaar waarin het besluit werd genomen om de raffinaderij te stichten. Op de gele gekleurde wanden, die voorzien zijn van vaag afge-



Bronzen reliëf van 'Lost Monument' van Gerrit Jan van der Veen uit 1934.



COLLECTIE NAAM



De entree van NAAM.

FOTO'S JAN GULMANS

tijdvak vergelijkingen te maken tussen (mode)stijlen, heersende opvattingen en uitdrukkingen en wijzen. Natuurlijk is er veel informatie, maar door de gestructureerde dosering, de gemakkelijk leesbare teksten en de technisch volmaakte afwerking is deze goed te behappen. Vitruines in de ruimte op de bovenetage, waarin memorabilia, fotoalbums en gebruikvoorwerpen, geven iets bloot van de leefomstandigheden van de raffinaderijmedewerker. De kaarten en schema's, waarvan in de ruimte 'Curaçao na 2019' geker in een bepaald thema per tijdvak wordt opgenomen. Zonder te worden afgeleid door irrelevanties. Evenzeer sluit de informatie over een thema in een tijdvak naadloos aan bij hetzelfde thema in een opvolgend tijdvak, waarbij de teksten op de panelen een uitstekend smeermiddel zijn. Door de consequent doorgevoerde thematische indeling en het gebruik van tijdgebonden beeldmateriaal is de bezoeker in staat per

de teksten op de panelen (Engels en Papiaments) ook op papier geprint worden en met een Nederlandse en Spaanse tekst aan bezoekers, tegen vergoeding, worden aangeboden ter herinnering aan en promotie van een bijzondere expositie, die nog tot eind juli 2017 loopt.

## Het trappenhuis

Op een ingenieuze wijze is van een moeilijk te bedwingen obstakel als een trappenhuis, een verbindende schakel gemaakt. Alvorens de trap te bestijgen worden in een op de wand aangebracht gedicht van Yera Se-ku (Richard Hooij) enige negatieve effecten van de raffinaderij onder woorden gebracht. Direct daarnaast worden foto's en een tekst (van Helma Maduro-Molhuizen) gepresenteerd onder de titel 'Lost Monument'. Het betreft een verloren gegaan monument uit de Curaçao Petroleum Investmenters Maatschappij (CPIM) en de Curaçao Scheepvaart Maatschappij (CSM), beide Shelldochters, aan de Curaçaose bevolking in 1934 is aangeboden ter herinnering aan de Nederlandse betrokkenheid op Curaçao sinds 1934. Het betonnen monument met een hoogte van 5 meter en een breedte van 1 meter, met een uitstulping van 1 meter tot een hoogte van circa 1,60 meter, stond op het plein tussen het Wilhelmijnplein en de Bredestraat in Punda en is op een gegeven moment weggehaald en verdwenen. Het bevatte onder andere (vermoedelijk) zeven bronzen reliëfs, voorstellende tafereel uit het dagelijks leven op Curaçao. Twee ervan zijn in

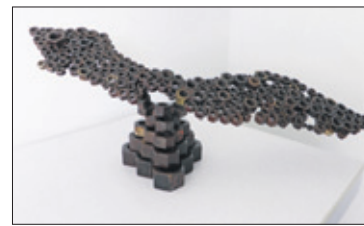
de collectie van NAAM bewaard gebleven. De maker van het monument was Gerrit Jan van der Veen (1902), die hiertoe van CPIM in 1934 de opdracht had gekregen. Van der Veen was in 1935 als werktuigbouwkundige op Curaçao terechtgekomen en is in 1928 weer vertrokken en met een collega een brand op een tanker geblust te hebben, die zonder hun ingrijpen de raffinaderij zwaar beschadigd zou hebben. Hij was toen blijkbaar al een dappere man. Als dank kreeg Van der Veen een som geld van de raffinaderijdirectie waarmee hij zijn studie aan de Rijksakademie van Beeldende Kunsten in Amsterdam (1928-1932) kon bekostigen. Van der Veen kreeg de zilveren Prix de Rome als blijk van zijn bekwaamheid. Tijdens de Tweede Wereldoorlog nam hij deel aan gewaagde acties, die hij mede initieerde, zoals de opzet van de Persoonsbewijzencentralen, de brandstichting in het Amsterdamse bevolkingsregister, de overval op de Landsdrukkerij in Den Haag en een inval in het Amsterdamse Huis van Bewaring om gevangenen vrienden te bevrijden. Van der Veen werd hierbij door schoten in zijn rug gewond en na korte tijd door de Duitsers opgepakt en begin juni 1944 gefusilleerd. Een oorlogsheld van het kaliber George Maduro, lijkt mij. Zijn familie schonk een beitel en een raspij uit zijn beeldhouwgereedschap aan het Verzetmuseum Amsterdam. Onderaan de trap wordt het oog en een andere wereld ingetrokken. De teksten van twee gedichten, een van Enrique Muller en een van Elis Juliana, met witte letters op een

donkere achtergrond en een plastic van Giovanni Abath, die met nog zeven andere sculpturen in het trappenhuis en de gaanderij op de bovenetage de bezoeker verrast. Abath is al 26 jaar aan de raffinaderij verbonden. De laatste 15 jaar is hij kunstenaar. Zijn tentoongestelde middelgrote werk van gebruikte metalen bevat veel symboliek, die de historie van Curaçao, de mens, de geest, het leven en de samenleving als onderwerp hebben. Een compositisch sterke verbeelding van de geschiedenis is 'Konta Historia', dat oprijst als de trap wordt bestegen. Oude buigingen van 80 tot 90 jaar oud, zelf gebogen tot menselijke figuren, grijpen de bezoeker 'in de lurven'. De mentale worsteling van de kunstenaar heeft vorm gekregen in 'Den Menite di e Artista'. Een ander knap stuk werk is het uit moeren opgebouwde eiland Curaçao. 'Elke moer stelt een groepje mensen voor op ons eiland, maar alle mensen samen

vormen Curaçao', aldus Abath in zijn begeleidende tekst. De sculpturen van Abath vind ik een geweldige vondst van het projectteam. Kunst van een medewerker van de Isla, van eigen bodem, gemaakt van industrieel afvalmateriaal (langzamerhand een kenmerk van Curaçaose kunst), vol nationaal historische symboliek, fraai van vorm en van goed artistiek niveau. Een bekend werk van Abath in de openbare ruimte is zijn 'Monument voor verongelukte motorrijders' bij de Nieuwe Haven. Het informatiepaneel meldt ook dat hij acteur (Bazjan Karpata in 'Tula the Revolt') en prijswinning regisseur ('Bul'ê, bula, e pelikula') is. Over het verloop van de moderne geschiedenis van Curaçao gaan de twee volgende artikelen, waarbij ik de betekenis van de Isla voor het eiland, zoals de tentoonstellingsmakers onder leiding van curator Felix de Rooy die zien, zo veel mogelijk als uitgangspunt neem.



'Lost Monument' van Gerrit Jan van der Veen uit 1934.



'Dividi den Union', sculptuur van moeren van Giovanni Abath.